

Harry Smit, Gasunie

Botlek studiegroep

4 februari 2021

Introduction Gasunie

- Operates transmission system for natural gas in NL & DE
- 15.000 km pipeline system, connecting Russia with the UK
- Headquarter in Groningen (NL), approx. 1.500 employees
- Shareholder in a.o.
  - Gate Terminal (LNG)
  - EnergyStock (cavern storage)
  - Nord Stream & BBL (pipelines)
  - SCG (biogas)
  - HyStock (hydrogen)

Strategy

Ensure a secure, reliable, affordable and sustainable gas infrastructure in our key area

Contribute to efficient gas infrastructure & services for a well-functioning European gas and LNG market

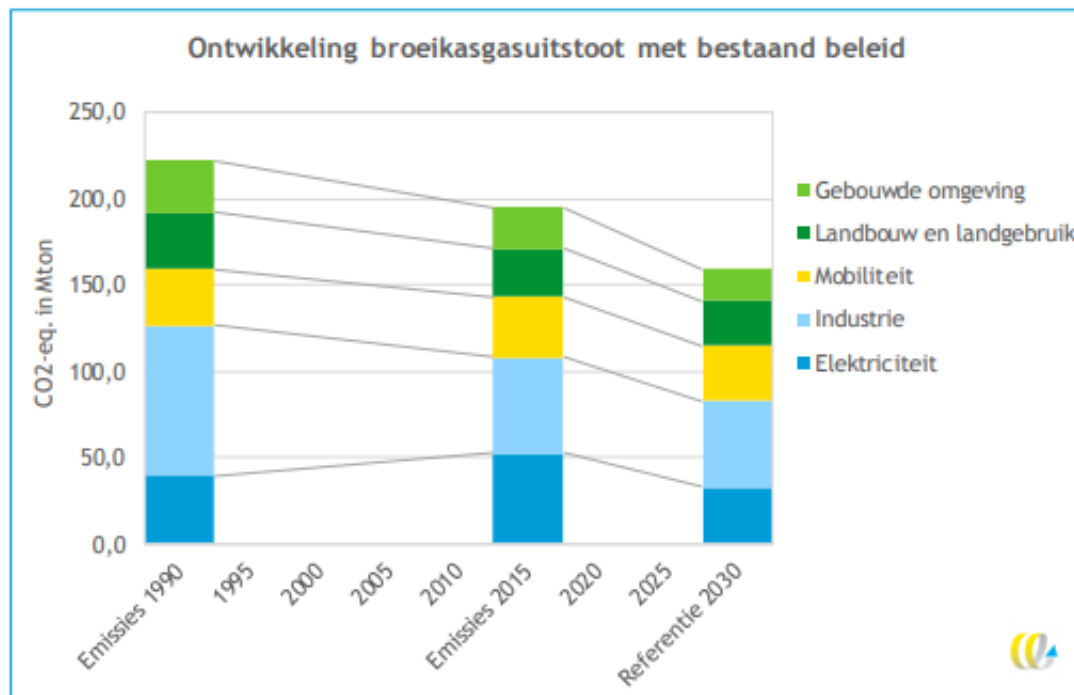

Accelerate the transition to a CO2-neutral energy supply

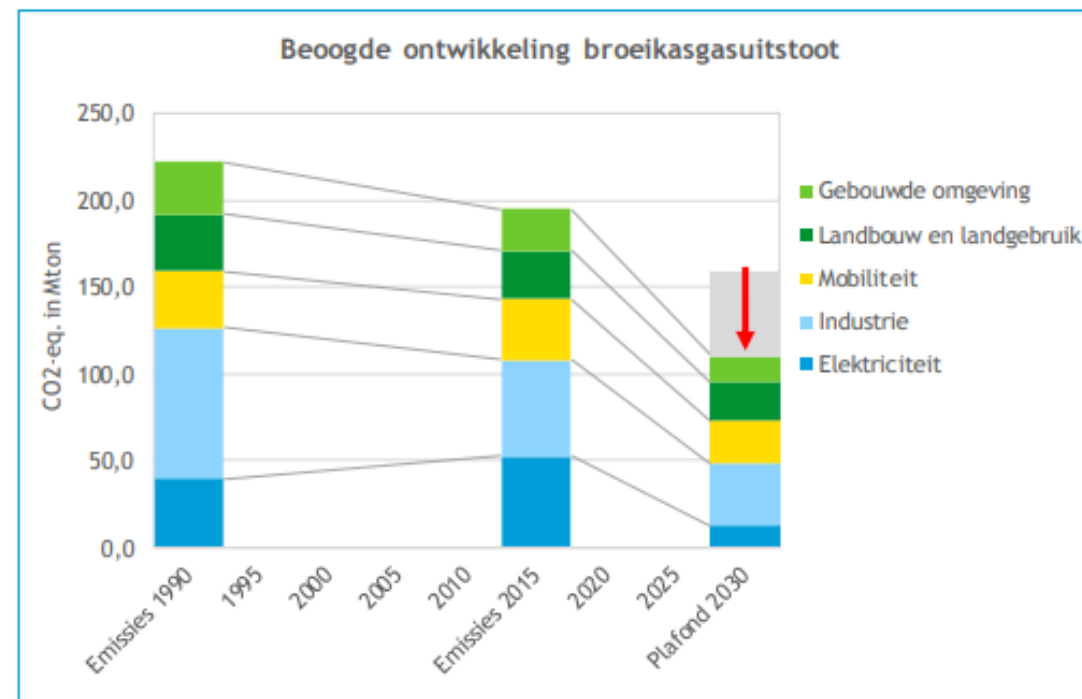

CO2 uitstoot sectoren NL (CE Delft)

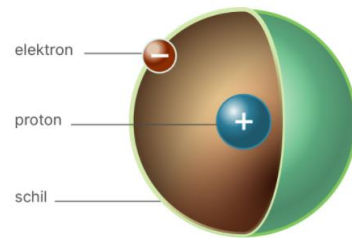
Figuur 3 - Ontwikkeling broeikasgasuitstoot met bestaand beleid

Figuur 4 - Beoogde ontwikkeling broeikasgasuitstoot volgens Klimaatakkoord

Wat is waterstof?

Waterstofatoom

Waterstofmolecuul

Het waterstofatoom is het meest voorkomende, lichtste en eenvoudigste element in het universum.

De Latijnse naam is Hydrogenium. In het periodiek systeem staat het element H op plaats 1. Een waterstofatoom is opgebouwd uit 1 proton in de kern en 1 elektron, dat om het proton heen beweegt.

Waar is waterstof goed in?

- *Compacte schone energiedrager*
- Opslag en transport zijn goedkoop en grootschalig mogelijk
- Hergebruik/ retrofit bestaande assets is makkelijker/goedkoper dan nieuwbouw

**1 waterstof
caverne kan
evenveel energie
opslaan als 24
miljoen Tesla
Powerwalls**

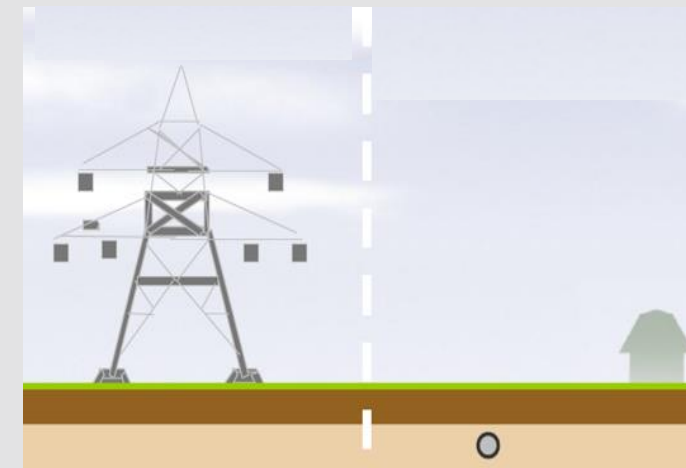
**Opslag in caverne
is 1000 keer
goedkoper als accu**

**1 waterstofleiding kan
evenveel energie vervoeren
als 8 hoogspanningslijnen**

**Transport per waterstofleiding
is tot 20 keer goedkoper als
elektriciteit**

Huidige gascapaciteit is groot:
NL gasnet: 350 GW
NL E-net: 20 GW

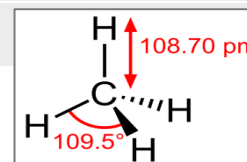
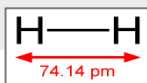

Waterstof (H₂) vs. methaan (CH₄)

Karakteristiek	Waterstof(H ₂)	Methaan(CH ₄)	Toelichting
Molecuulmassa	2	16	Lucht =29 H2 factor 14*lichter lucht
Dichtheid gasvormig*	0,090 kg/m ³	0,72 kg/m ³	Lucht 1.29 kg/m ³
Kookpunt	-252 °C	-164 °C	
Vlampunt, -temperatuur	Nvt / 2045 °C	-188 ° / 1875 °C	
Zelfontbrandings- temperatuur	560 °C	537 °C	Ggas 670 °C Hgas 550 °C
Energie-inhoud gasvormig*	10.8 MJ/m ³ (N)	32 MJ/m ³ (N)	Ggas 35 MJ/m ³ (N) Hgas 55 MJ/m ³ (N)
Explosiegrens (LEL-UEL) Brandbaarheid	18-59% 4-74 %	5.7-14 % 5.3-15%	Gebied factor 4-5 groter
Ontstekingsenergie	17 µJ	GGas=260 µJ HGas=280 µJ	Factor 16 minder energie nodig
Vlamsnelheid	3.5 m/s	0.37 m/s	Factor 10 sneller
Expansie	Warmt op (+0.1°C/bar)	Koelt af (-0.5°C/bar)	Reverse Joule-Thomson effect

Waterstof (H₂) vs. methaan (CH₄)

Karakteristiek	Waterstof(H ₂)	Methaan(CH ₄)	Toelichting
Kleur gas/vlam	Kleurloos/Kleurloos	Kleurloos/blauw	
Geur	Reukloos (geen odorant bekend)	Reukloos (odorant=THT)	
Corrosief	Nee	Nee	
Giftig	Nee	Nee	
Milieubelastend	Nee	Ja (factor 25 tov CO ₂)	
Verbrossing	Mogelijk	Nee	
IR-absorptie	Nee	Ja	NB: Crowcon-Triple+ werkt op IR principe
Temp.klasse/Gasgroep [ATEX]	T1/ IIC (<20 µJ)	T1 / IIA (<180 µJ)	T1= max. 450 °C
Diffusie (in lucht)	0,061 m ² /s	0,016 m ² /s	Factor 4
Molecuul afm. [pm]			

Waterstof vraag in Nederland (bron DNVGL)

DNV GL identified the following major revisions across the five industrial clusters

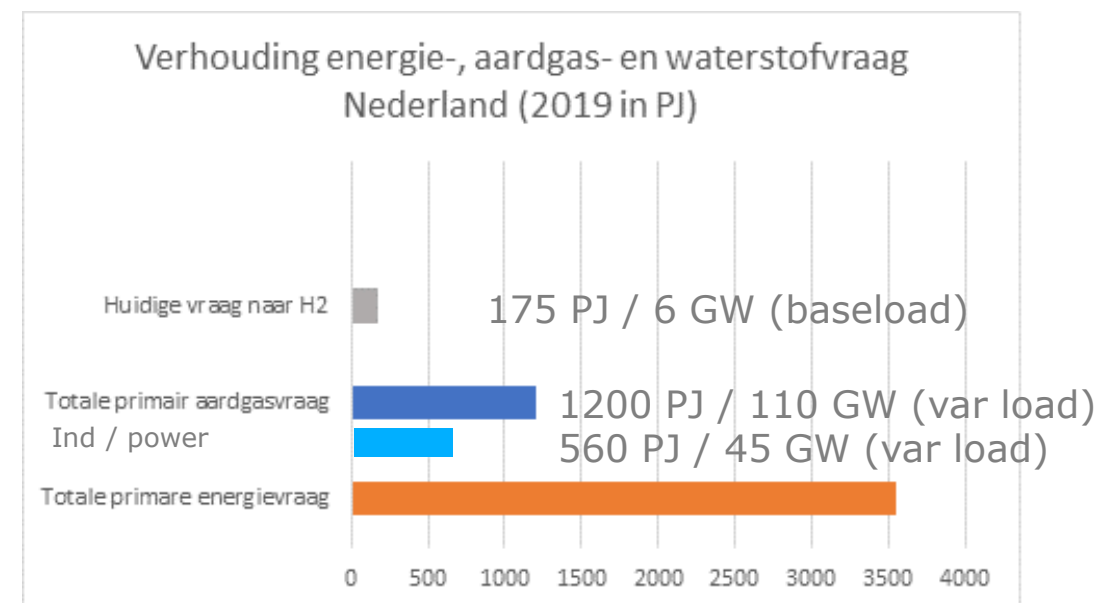
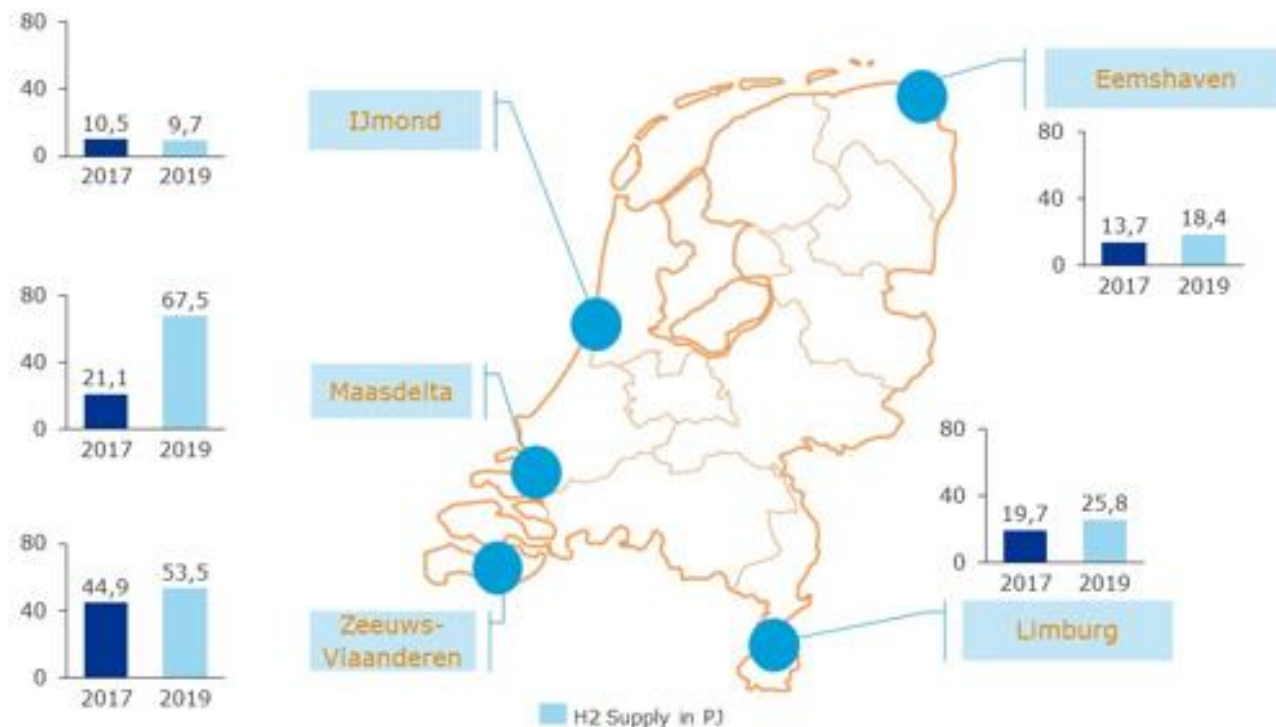
- Continued investment in refineries for desulphurization of fuel products and development of two large facilities producing hydrogen – using steam methane reforming (SMR) – in the Maasdelta cluster
- Revaluation of the hydrogen production capacity and utilization rates of two major fertilizer producers, with production via SMR
- The recent reinstatement of a methanol production facility in the Eemshaven cluster

Industrie gebruik nu (feedstock)

naar →

- methanol, ammoniak / kunstmest, olieraffinage / ontzwaveling,...
- nieuwe feedstock: synthetische kerosine, staal (HyBrit), ...
- heating (direct / indirect – glas, keramiek, steen, cement etc etc)
- elektriciteitsopwekking, mobiliteit, huishoudens

Waterstof & energie vraag in Nederland (bron DNVGL)

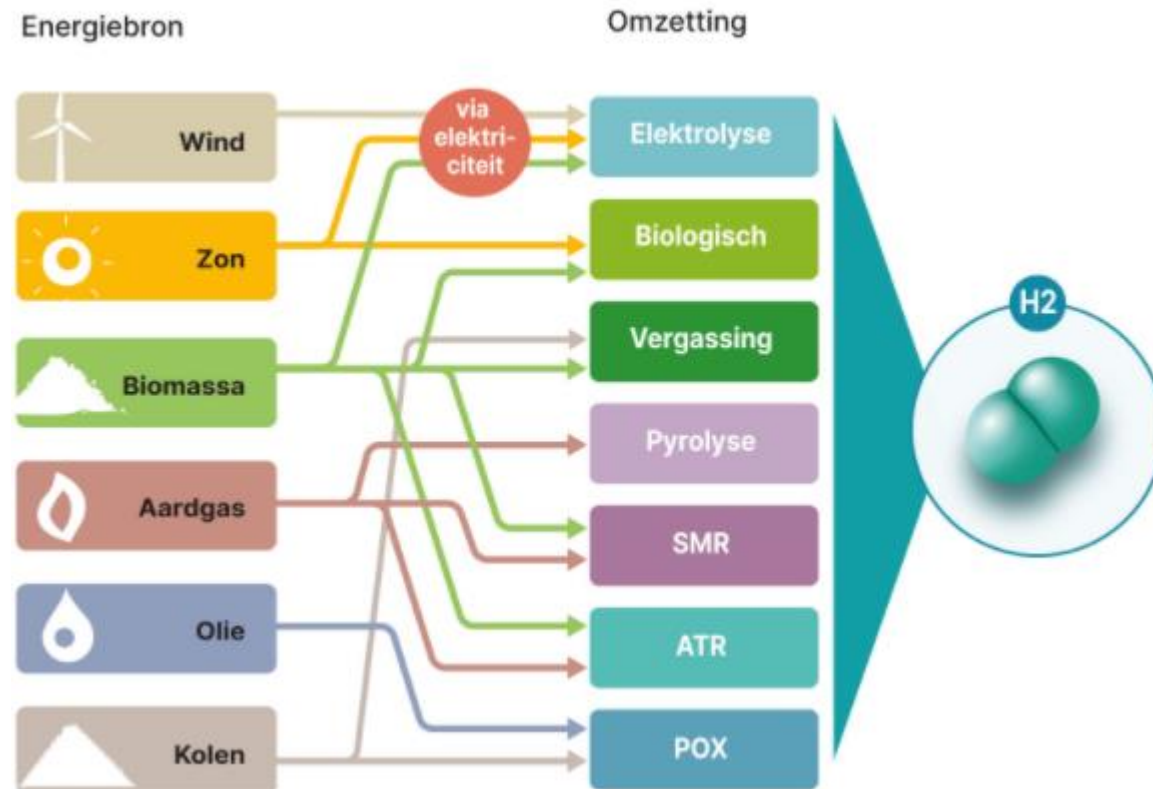

Uitstoot CO2
1990

Nederland
Aardgas
industrie + power

230 Mton
80 Mton
125 Mton waarvan ca. 50% aardgas

Waterstof is net als elektriciteit een energiedrager, waterstof ontstaat door conversie uit andere energiebronnen

Soms worden kleuren gebruikt om de oorsprong van waterstof aan te geven:

Groen: Waterstof gemaakt uit groene elektriciteit of uit biomassa

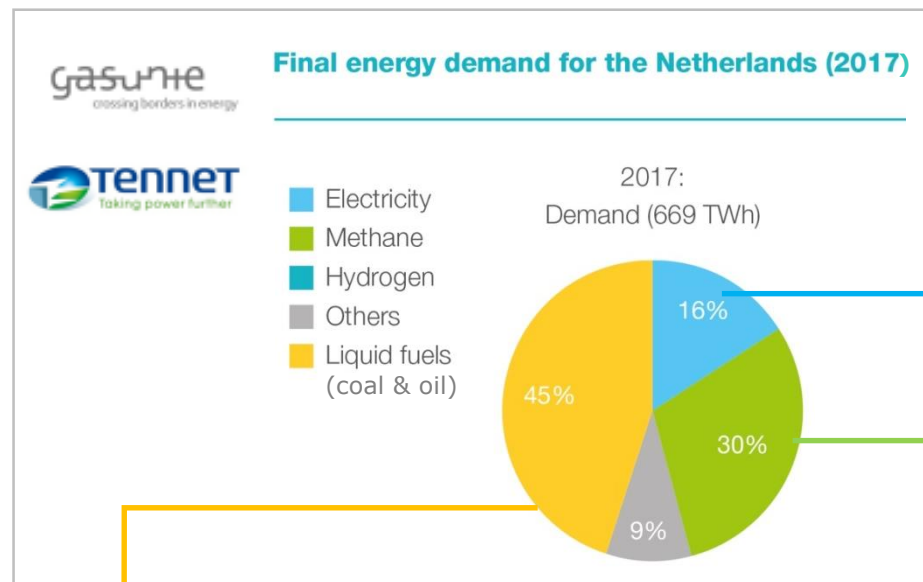
Blaauw: Waterstof uit aardgas, bij de SMR/ATR wordt de CO₂ afgevangen

Paars: Waterstof uit aardgas via pyrolyse: geen CO₂ productie, maar koolstof productie

- Iedere technologie heeft voor- en nadelen: kosten, volumes, efficiency, duurzaamheid, zuiverheid van de geproduceerde waterstof en de mate waarin de CO₂ wordt afgevangen.

Volume

Elektriciteit, gas, olie en kolen spelen een belangrijke rol in het huidige energiesysteem.
Duurzame elektriciteit kan olie en gas gedeeltelijk vervangen.
Moleculen blijven nodig voor hoge temperatuur toepassingen, piekvraag en feedstock.

Elektriciteit

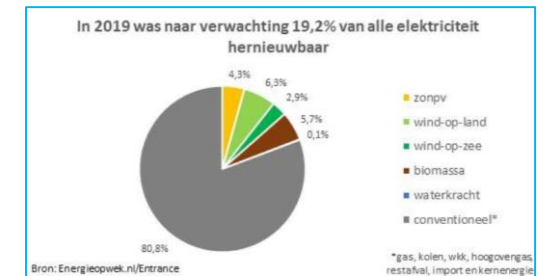
- Kracht en licht
- Lage temperatuur warmte
- 80% nog niet duurzaam

(Aard)gas

- Elektriciteit (back up, piekvraag)
- Lage temperatuur warmte
- Hoge temperatuur warmte
- Feedstock
- 99% nog niet duurzaam

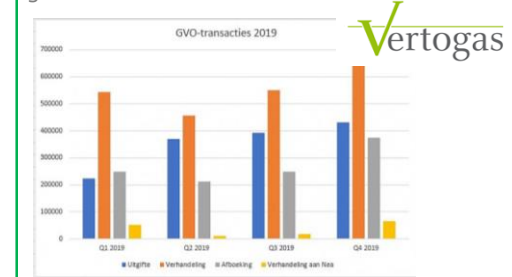
Kolen en olie

- Hoge temperatuur warmte → Waterstof of groen gas
- Transport → Elektriciteit of waterstof
- Feedstock → Waterstof of groen gas
- 100% nog niet duurzaam

Ontwikkelingen GvO's in 2019

Het gecertificeerde volume groen gas waarvoor Vertogas GvO's heeft uitgegeven steeg met circa 25% van 115 mln. m³ in 2018 naar 144 mln. m³ in 2019. Op basis van onze prognoses zal het volume dit jaar groeien naar circa 180 mln. m³.

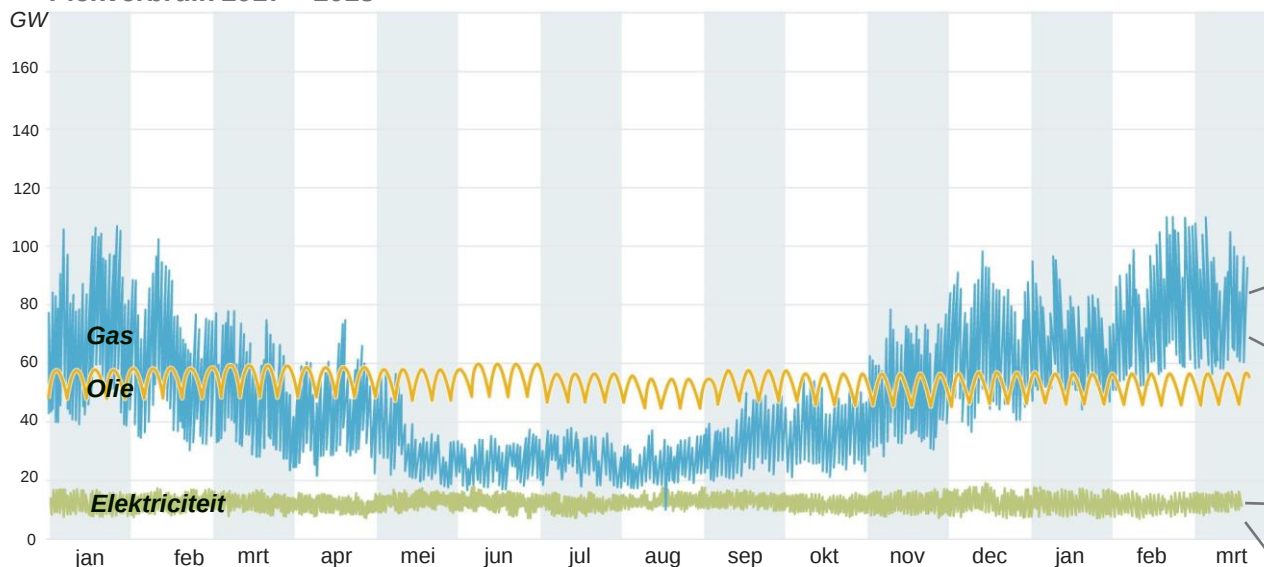

Capaciteit (uur, dag)

De vraag naar energie fluctueert aanzienlijk: hoge vraag in de winter, lage vraag in de zomer. Momenteel voorziet aardgas in deze fluctuerende vraag door opslag in bergingen en cavernes.

Consumption profiles

Piekverbruik 2017 – 2018

Energy Academy Europe, Groningen, december 19th 2019

Nu: opslag van (aard)gas in gasvelden en cavernes

Straks: Opslag van waterstof

Nu: aardgas in elektriciteitscentrales biedt hoge mate van flexibiliteit aan elektriciteitssysteem.

Straks: hernieuwbaar (niet regelbaar) en CO₂-vrij vermogen (regelbaar)

Infrastructuur

Het huidige gasnetwerk biedt veel meer transportcapaciteit dan het elektriciteitsnetwerk. Een geïntegreerde infrastructuur inclusief opslag is essentieel.

TenneT hoogspanningsnet

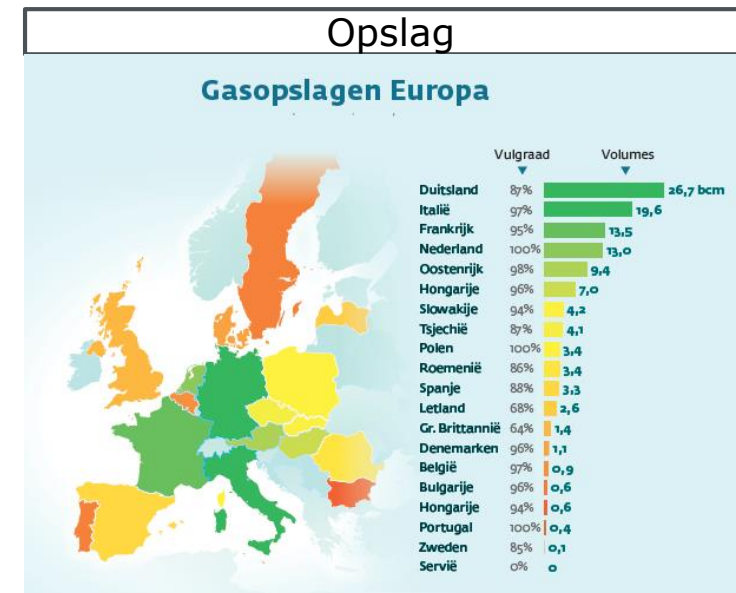
Transport Capaciteit: 20 GW
Eindverbruik 2019: 106 TWh

GTS hogedruknet

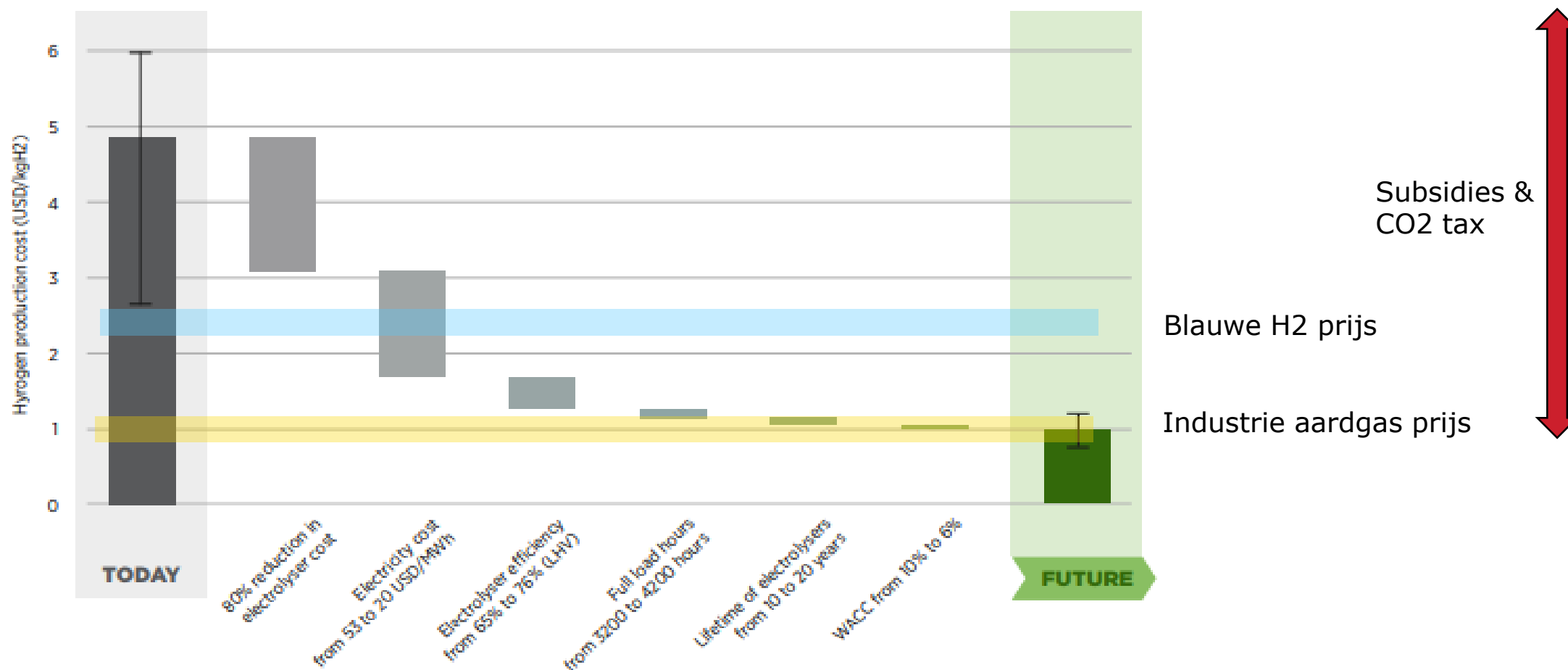
Transport Capaciteit: 350 GW
Primair verbruik 2019: ~350 TWh

Opslag

Opslag capaciteit NL: ca 140 TWh
Europese landen zijn voor leveringszekerheid van elkaar afhankelijk. Gasopslagen zijn cruciaal

De uitdaging : kostenreductie

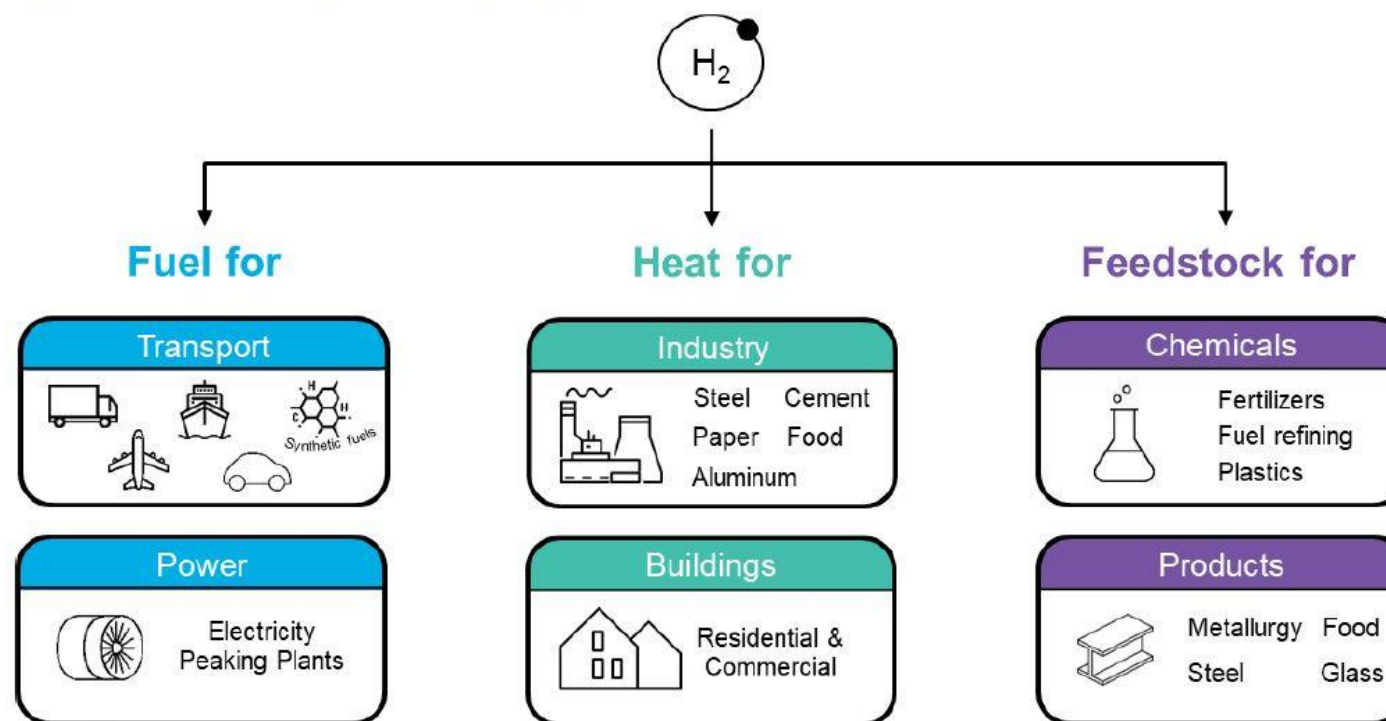
Kostprijs ontwikkeling groene waterstof (bron Irena)

Thanks!

Het gebruik van waterstof

Figure 2: The many uses of hydrogen

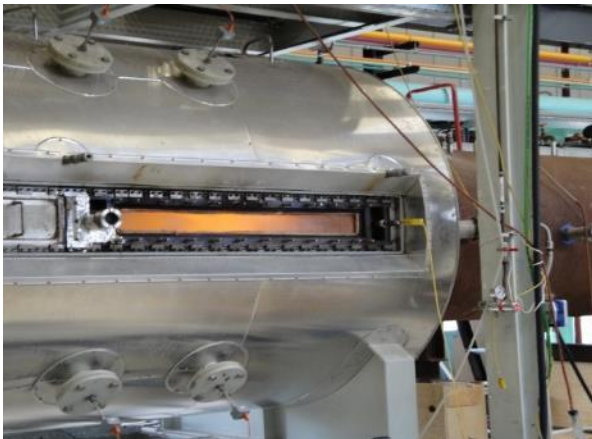

Source: BloombergNEF

Industry	
	Steel Cement Paper Food Aluminum
Chemicals	
	Fertilizers Fuel refining Plastics
Products	
	Metallurgy Food Steel Glass

Het gebruik van waterstof voor industrie

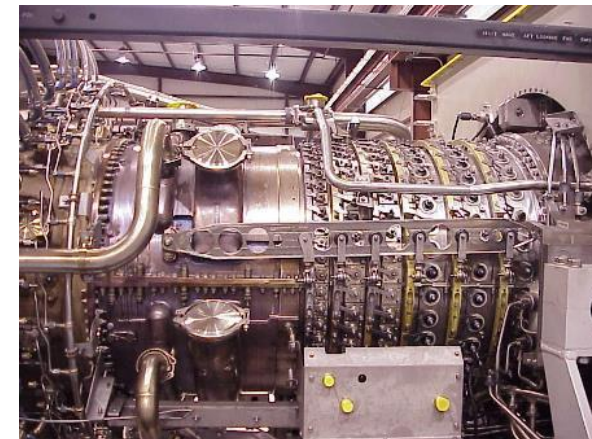
- Nu al grote inzet als grondstof (kunstmest, raffinage)
- Vooral voor hoge temperaturen ($>600^{\circ}\text{C}$) weinig alternatief
- Retrofit met waterstof: alleen brander vervangen...
- Halen klimaatdoelen: grote stappen in CO₂-reductie zijn noodzakelijk!

Industrial burners

Engines

Turbines

Productie van blauwe of paarse waterstof

Steam Methane Reforming (SMR)

Productieproces

- SMR bestaat uit een reactie waarbij methaan en stoom reageren tot een mengsel van H_2 , CO en CO_2 .
- Met een WGS (WaterGasShift) kan het gevormde CO met H_2O omzet worden in CO_2 en additioneel H_2 .
- Dit gebeurt bij een temperatuur tussen de 500 en 900 °C.
- SMR is momenteel de goedkoopste en efficiëntste manier om waterstof te produceren.

Kenmerken

- Efficiency: 75-80%
- Zuiverheid geproduceerde waterstof: 95%-99,99%.
- CO_2 -uitstoot: 9 kg CO_2 per kg H_2
- CO_2 -afvang: 66%

Autothermische Reforming (ATR)

Productieproces

- ATR bestaat uit twee reactiestappen. De eerste is dezelfde als bij SMR. Daarna volgt in de reactor nog een reactie van de waterstoom uit de eerste reactie met pure zuurstof.
- Voordeel daarvan is dat de CO_2 vrijwel volledig kan worden afgevangen.
- Voor dit proces is een temperatuur van 900-1150°C nodig.

Kenmerken

- Efficiency: 75-80%
- Zuiverheid geproduceerd waterstof: 95%-99,99%.
- CO_2 -uitstoot: 10 kg CO_2 per kg H_2 .
- CO_2 -afvang: 95%

Pyrolyse

Productieproces

- Bij pyrolyse wordt methaan bij hoge temperaturen omgezet in waterstof en koolstof, de 40% energie in C wordt niet benut
- Er komt geen CO_2 vrij en koolstof kan soms nuttig gebruikt worden.
- Enige commerciële fabriek in wereld werd alleen gebruikt voor koolstofproductie
- Meeste pyrolyse technologieën nog laag TRL nivo

Kenmerken

- Energetische efficiency: 40-50%
- Waterstofconversie efficiëntie: 70-95%
- Zuiverheid geproduceerde waterstof: 95%-99,99%
- CO_2 -uitstoot: 0 (alleen indirecte emissies)

HyNS: Refit from natural gas to hydrogen pipeline → operational 2018

- Smart Delta Resources (Zeeland): Hydrogen for the region
- Energy savings
- Road transport savings
- CO₂ emission reduction
- 12 km pipeline re-used
- Operational since end 2018!
- Company: Hy Network Services

Gasunie hydrogen backbone

Local backbone branches
 Regional backbone ribs
 Country main backbone
 NW Europe cross border networks

Re-use low cost / little impact
 Storage balancing demand / supply
 Large scale & 1400 km, ± 42"
 capacity > CO₂ red. potential

Phases

- Development of regional backbones, including connections to Germany and the northern Netherlands
- Industrial clusters interconnected and connected to hydrogen storage facilities
- Backbone connected to European hydrogen backbone

